

Vilniaus Simono Daukanto progimnazijos

Atlikto tyrimo apie patyčias aptarimas

Tyrimas atliktas mokyklos administracijos pavedimu 2016 m spalio mėnesį. Tyrimo tikslas įvertinti patyčių situaciją mokykloje. Mokiniai anonimines anketas pildė klasės valandėlių metu. Tyrime dalyvavo 819 mokinių iš 903 progimnaziją lankančiųjų 2-8 klasių mokinių. Tarp jų 260 antrų-ketvirtų klasių mokiniai (iš 290), 559 penktų-aštuntų klasių mokiniai (iš 613). Iš viso 398 berniukai ir 421 mergaitė.

Tyrimo metu buvo bandoma išsiaiškinti patiriamų patyčių mastą, dažnumą ir pobūdį, taip pat kas vyksta patyrus patyčias, bei kokios mokinių nuostatos, susijusios su patyčiomis.

Kiek mokinių patiria patyčias matyti 1 lentelėje:

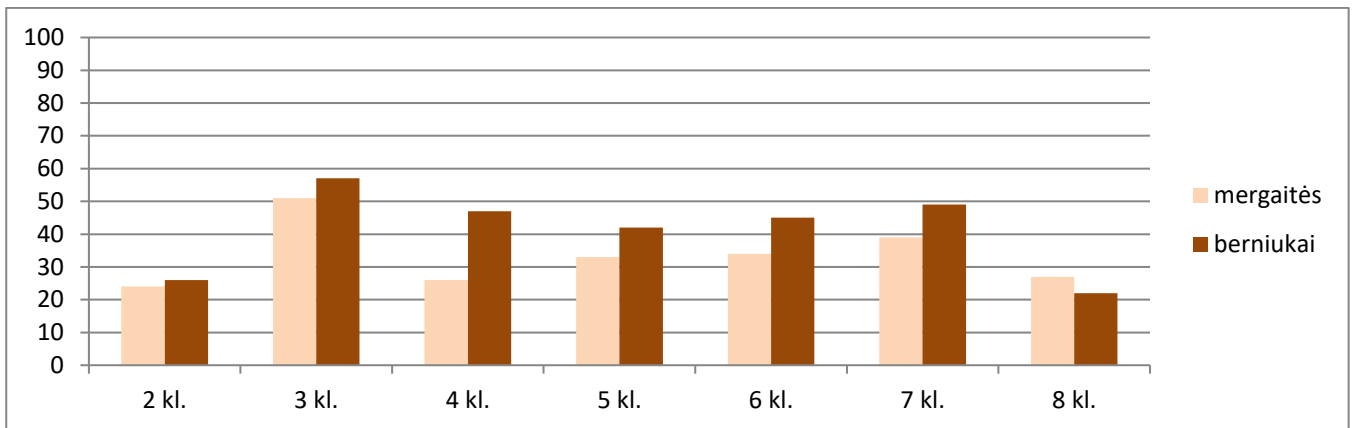
Patyčias patiria	2 – 4 klasių mok.	5 – 6 klasių mok.	7 – 8 klasių mok.	Visi mokiniai
Klasėje	40	38	34	38
Mokykloje	30	32	26	29
Patys tyčiojasi	27	25	34	29

1 lentelė. Patyčių mastas progimnazijoje. Skaičiai pateikiami procentais nuo atsakinėjusiųjų skaičiaus.

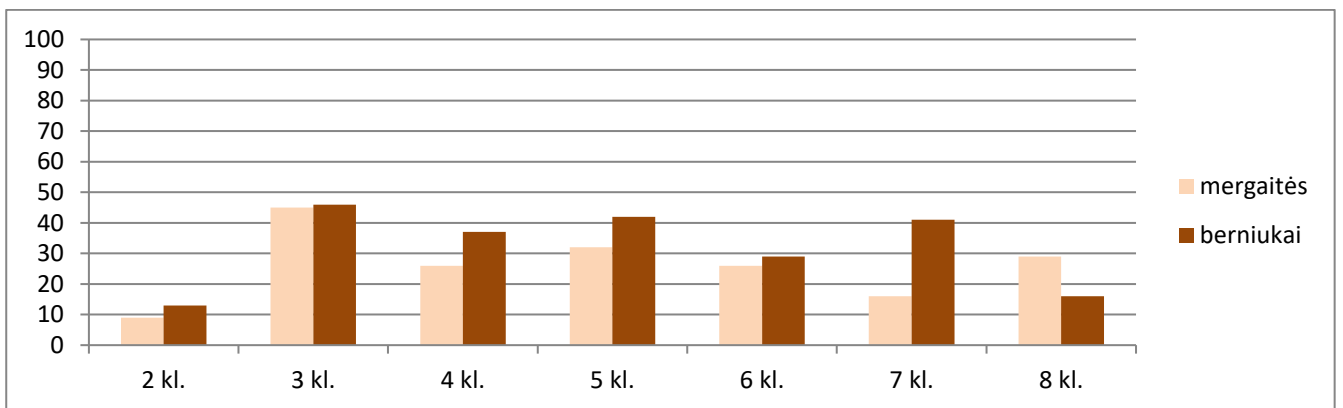
Gauti duomenys byloja, kad daugiausia patyčių vaikai patiria savo klasėje, t.y. artimiausioje aplinkoje. Pradinukų kenčiančių nuo patyčių yra daugiau nei vyresnių vaikų, tačiau prisipažinusių, kad tyčiojasi patys yra daugiau vyresnėse klasėse.

Žemiau pateiktose trijose diagramose atsispindi berniukų ir mergaičių situacija kiekvienoje amžiaus grupėje. Berniukai patyčių patiria daugiau, tiek savo klasėje, tiek mokykloje, išskyrus aštuntokus. Prisipažįsta patys besityčiojantys dažniau taip pat berniukai. Daugelyje klasių jie lenkia mergaites 2 kartus ir daugiau.

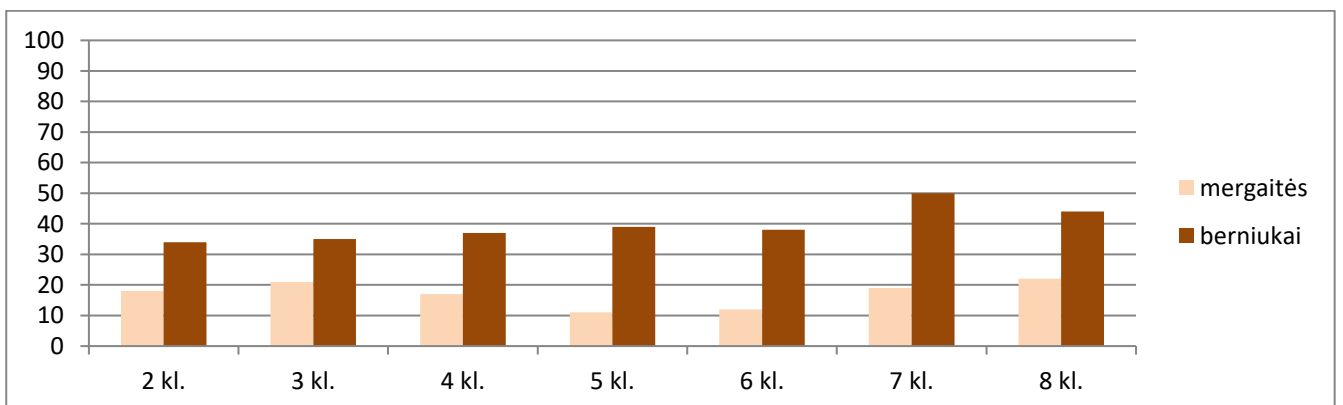
Pagal mokinių amžių – daugiausia patyčių patiriama trečiose klasėse. Savo klasėse dėl to kenčia daugiau nei pusė mokinių, mokykloje, tik truputį mažiau nei pusė (46% berniukų ir 45% mergaičių). Mažiausia vaikų kenčiančių dėl patyčių yra antrose klasėse (atitinkamai 26% ir 24%). Situacija su tais, kurie patys tyčiojasi yra kiek kitokia – didėjant vaikų amžiui didėja ir tokių vaikų skaičius. Tai susiję su didėjančiu brandumu ir sąmoningumu: kuo vyresnis vaikas, tuo geriau moka save įvertinti iš „šono“. Tyrimas atskleidė, kad berniukai labiau nei mergaitės prisiima atsakomybę dėl patyčių, nes kaip matyti trečioje diagramoje berniukų prisipažinusių, kad jie tyčiojasi yra daugiau nei du kartus daugiau nei mergaičių, tuo tarpu patiriančių patyčias mergaičių yra tik keletu procentų mažiau nei berniukų (vidutiniškai 9 procentais mažiau 2-7 klasėse, o 8 klasėje mergaičių netgi daugiau nei berniukų).

1 diagrama. Berniukų ir mergaičių skaičius (procentais), patiriančių patyčias klasėje.

2 diagrama. Berniukų ir mergaičių skaičius (procentais), patiriančių patyčias mokykloje.

3 diagrama. Berniukų ir mergaičių, kurie patys tyčiojasi skaičius (procentais).

Pasižiūrėjome į vaikus, kurie patys tyčiojasi ir kitu aspektu. Kiek vaikų, kurie ir patys tyčiojasi patys patiria patyčias, ir kokia jų dalis sako, kad patyčių patys nepatiria. Šie duomenys pateikiami 2 lentelėje. Situacija yra tokia, kad 2,5 karto dažniau vaikai tyčiojasi, jei patys kenčia nuo patyčių. Dar didesnis skirtumas yra pradinėse klasėse (beveik 5,5 karto dažniau).

	2 – 4 klasės		5 – 6 klasės		7 – 8 klasės		Iš viso	
Patys tyčiojasi (pateikti % nuo apklaustųjų)	71	27%	70	25%	94	34%	235	29%
Patys tyčiojasi – nepatiria patyčių (pateikti % nuo besityčiojančiųjų)	11	15%	22	31%	35	37%	68	29%
Patys tyčiojasi – patiria patyčias (pateikti % nuo besityčiojančiųjų)	60	85%	48	69%	59	63%	167	71%

2 lentelė. Besityčiojančiųjų patirtis patyčių atžvilgiu.

Svarbus yra ir patyčių dažnis. Duomenys apie tai pateikti 3 lentelėje.

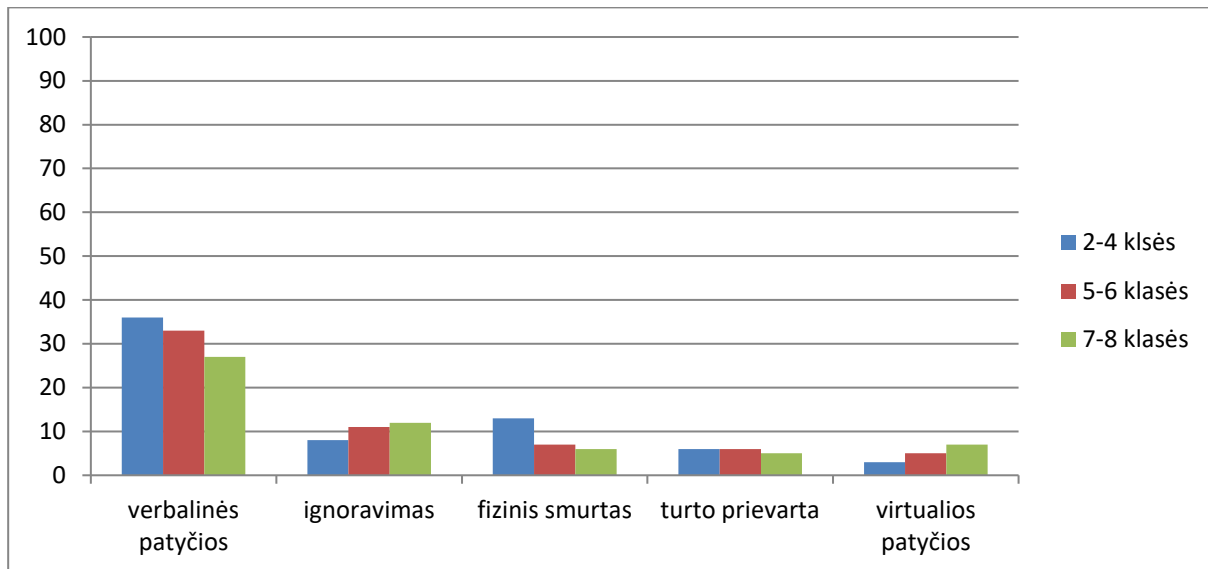
Patyčios klasėje	2 – 4 klasės	5 – 6 klasės	7 – 8 klasės	Iš viso
Kasdien	2	4	7	5
1-3 k. per savaitę	14	11	11	12
Rečiau	22	20	17	20
Patyčios mokykloje				
Kasdien	3	2	4	3
1-3 k. per savaitę	10	11	7	9
Rečiau	18	20	15	18

3 lentelė. Patyčių dažnis laike. (Duomenys pateikti procentine išraiška).

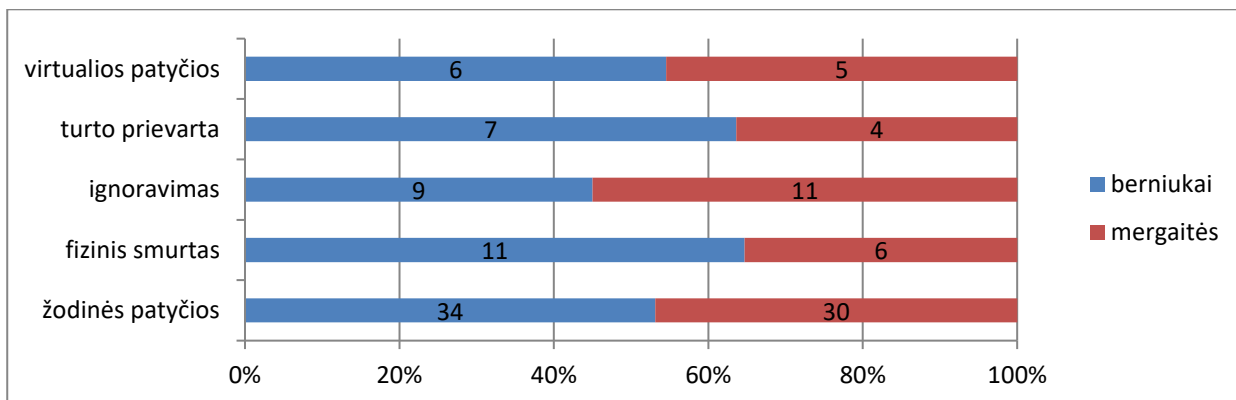
Dažnai, t.y. kasdien patyčias patiria nuo 2 iki 7 procentų mokinių (kuo vyresni vaikai, tuo didesnė dalis jų patiria patyčias dažnai). 7 – 14 procentų mokinių patiria patyčias keletą kartų per savaitę, na ir apie penktadalis mokinių pažymėjo, kad patyčias patiria retai arba labai retai (kai kurie žymėjo, kad yra patyrę patyčių praeitais mokslo metais, arba, kad yra patyrę keletą kartų). Kad patys tyčiojasi kasdien, sako 2 procentai apklaustųjų, 8 procentai sako, kad pasityčioja keletą kartų per savaitę, o 19 % mokinių tyčiojasi retai ir labai retai. Kai kurie vaikai prirašė komentarų (ypač berniukai), kad jie tai daro nepiktybiškai, draugiškai. Tik nežinia, ar tie kurie tai patiria, nesijaučia sužeisti.

Dažniausiai naudojama patyčių forma yra verbalinės (žodinės) patyčios. Tai įvairios jų apraiškos, iš kurių dažniausios yra erzinimas ir pravardžiavimas, o taip pat apkalbos, grasinimai, gąsdinimai ir panašiai. Apie dešimtadalis mokinių kenčia dėl fizinio smurto (stumdomo, mušimo, tampymo, spardymo ir pan.) bei ignoravimo, nebendravimo, taigi nuo neverbalinių patyčių formų. Apie 5 % apklaustųjų teigė, kad patiria patyčias, susijusias su jų nuosavybės gadinimu ar atėmimu (dažniausiai atimamas maistas: bandelė, gėrimas, arba jie sugadinami, t.y. išpilama, numetama ant žemės). Rečiausiai naudojama patyčių forma yra rašymas įvairių įžeidžiančių žodžių, laiškų, tiek realiai, tiek virtualioje erdvėje (socialiniuose tinkluose, žinute telefonu ir pan.). Stebima tendencija, kad vaikams augant mažėja fizinio smurto ir daugėja subtilesnių nebendravimo formų, taip pat patyčių virtualioje erdvėje. Lyginant mergaičių ir berniukų situaciją, t.y. kokios formos patyčių kuri grupė patiria, matome, kad berniukai dažniau kenčia

nuo neverbalinių patyčių (fizinio smurto, turto prievartos), mergaitės – nebendravimo. Žodinės patyčios būdingos abiejų lyčių grupėms. Patyčių formų situacija pateikiama 4 diagramoje. 5 diagramoje pateikiami berniukų ir mergaičių duomenys atskirai.

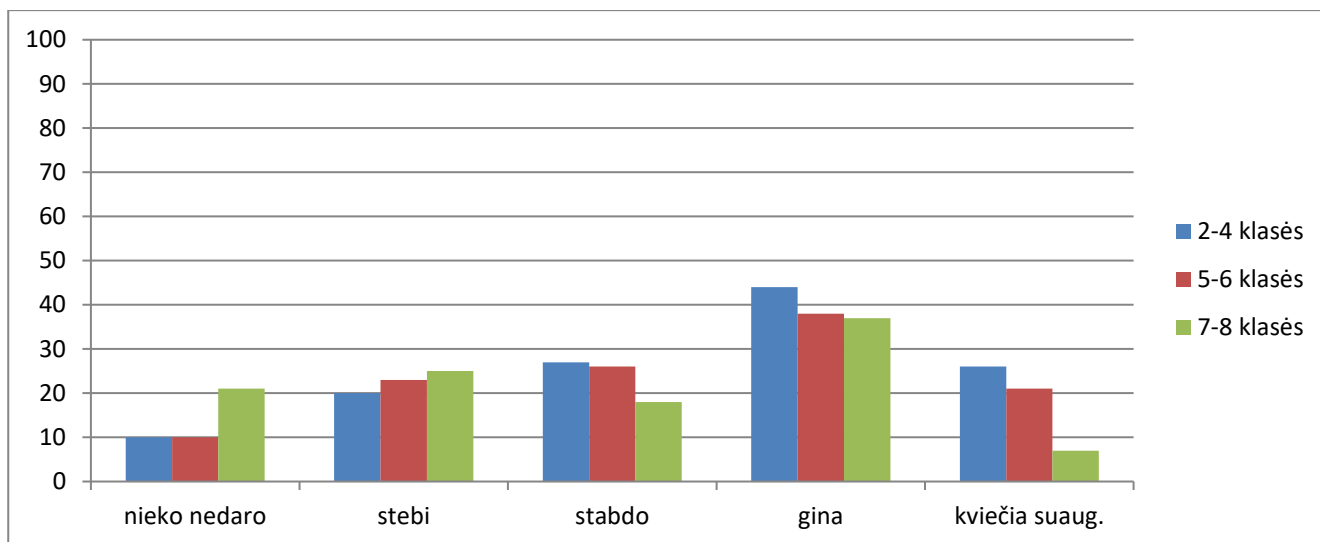
4 diagrama. Patyčių formos (duomenys pateikti procentais).

5 diagrama. Patyčių formos pagal lytį (skaičiai ant juostos rodo tai patiriančių respondentų procentą).

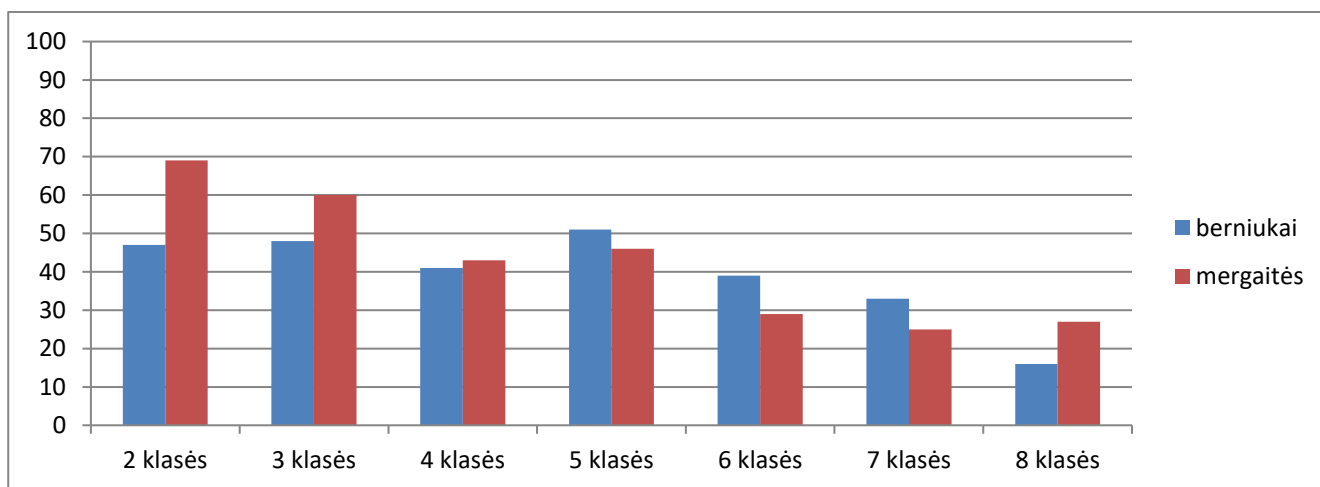
Kaip reaguoja vaikai, kai iš jų tyčiojasi? Dominuoja pasyvios formos: 33% ignoruoja patyčias (stengiasi parodyti, kad jų tai nejaudina) ir dar 11% visiškai nieko nedaro. Ir kuo vyresni vaikai, tuo ši tendencija ryškesnė. Pradinukai, labiau nei vyresnieji, dažniau pasako apie tai suaugusiems (dažniau tėvams – 31%, mokytojams – 21%) ir draugams (15%). Tuo tarpu tik 9% pasako tėvams, 3% mokytojams 7 – 8 klasių mokinių. Mergaitės papasakoti kitiems linkusios labiau nei berniukai visose amžiaus grupėse. Berniukai labiau linkę atsakyti tuo pačiu, ir kuo jie vyresni, tuo daugiau vaikų tai daro (mažiausiai antrokai - 16%, o daugiausia septintokai - 33% apklaustųjų).

Kai mato, kad tyčiojamasi iš kitų, apie 40% mokinių sako ginantys auką. Tai apima visas amžiaus grupes, tik kiekvienoje mergaitės tai daro daugiau, nei berniukai (45% mergaičių, bei 34% berniukų). 24% vaikų bando patyčias stabdyti, 18 % kviečia pagalbą (pasako mokytojams, socialiniams pedagogams ar pan.). Kai tyčiojamasi iš kito – dominuoja aktyvesnės reagavimo formos, kad patyčios sustotų. Pasyvumo yra mažiau, nei tada, kai pats vaikas kenčia dėl patyčių. Taigi apie 23% apklaustųjų tik stebi, kaip vyksta patyčios, 14% nieko nedaro, ir 14% sako, kad niekada nematė patyčių. 1% pažymėjo, kad prisijungia prie skriaudėjo. Duomenys apie vaikų reakcijas matant patyčias yra pateikti 6 diagramoje.

6 diagrama. Mokinių reakcijos matant patyčias (mokinių skaičius pateiktas procentais).

Daugiausia patyčių įvyksta koridoriuose per pertraukas. Koridoriuose patyčias pastebi nuo 30 iki 40 procentų apklaustųjų. Apie 14 % mokinių sako, kad patyčios vyksta kabinetuose. Nedidelė dalis mokinių yra matę ar patyrę patyčių kitose mokyklos erdvėse (daugiausia iš jų mokyklos kieme - 10%, ir 2-5% valgykloje, tualetuose).

7 diagrama. Berniukų ir mergaičių skaičius procentais, kurie mato visada stabdomas patyčias.

Pasidomėjome ir tuo, kaip dažnai vaikai mato, kad patyčios yra stabdomos. Čia tendencijos panašios: mato, kad stabdomos visad apie 40% mokinių, ir kuo vyresni vaikai, tuo mažiau pastebi patyčių

stabdymą. Akivaizdžiai tai matyti 7 diagramoje. Nuo 22% iki 35% mokinių sako, kad patyčios stabdomos kartais, o 15 % pradinukų ir 33% vyriausiosios grupės respondentų, kad patyčios stabdomos retai kada.

Mokytojai yra tie žmonės, kurie patyčias ir stabdo dažniausiai. Kitų žmonių įtaka patyčių stabdyme yra gerokai mažesnė ir panašiai vienoda. Maždaug penktadalis vaikų mano, kad patyčias stabdo tik kai kurie mokytojai, tiek pat, kad tai daro kiti mokykloje būnantys suaugę žmonės (tėvai, valytojos ar kt.). Detaliau gauti duomenys pateikiami 4-oje lentelėje.

Patyčias stabdo:	2 – 4 klasės	5 – 6 klasės	7 – 8 klasės
Mokytojai	73%	63%	43%
Kai kurie mokytojai	12%	17%	33%
Socialinės pedagogės	22%	32%	31%
Mokiniai	23%	30%	33%
Kiti suaugę	27%	23%	9%

4 lentelė. Patyčias stabdantys žmonės.

Paskutinis anketos klausimas yra mokinių nuostatas. Klausėme, kaip vaikai vertina patyčias, ar tai yra jų manymu normali bendravimo dalis, taip pat apie „skundimą“, tai yra ar yra blogai pasakyti, kad iš tavęs ar draugo tyčiojasi suaugusiems.

Rezultatai rodo, kad nuostatos augant vaikams taip pat kinta: pradinukai labiau mano, kad pasakyti apie patyčias suaugusiems (skūsti) yra blogai, o vyriausių mokinių grupė – labiau linkusi manyti, kad patyčios yra normali bendravimo dalis. Apie dešimtadalis vaikų turi daugiau nei vieną nuostatą. O visose amžiaus grupėse berniukai nuostatų turi žymiai daugiau nei mergaitės. Duomenys pateikti 5 lentelėje.

		2 – 4 klasės	5 – 6 klasės	7 – 8 klasės
Mano, kad patyčios yra normali bendravimo dalis	Berniukai	11%	18%	44%
	Mergaitės	4%	7%	16%
Mano, kad pasakyti apie patyčias suaugusiam yra blogai	Berniukai	41%	31%	25%
	Mergaitės	42%	24%	16%
Turi daugiau nei vieną nuostatą	Berniukai	13%	7%	12%
	mergaitės	6%	6%	5%

5 lentelė. Mokinių nuostatos apie patyčias.

Nepaisant to, kad pradinukai labiau linkę manyti, kad skūsti yra blogai, jie yra teisingiausiai į patyčias reaguojanti grupė.